

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Бороденко О.В.

студентка,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ПРОСВІТНИЦЬКИХ ІДЕЙ ЩАСТЯ, РІВНОСТІ ТА СВОБОДИ ТА ПУБЛІЧНОЇ СФЕРИ

Феномен Просвітництва відкрив безліч нових важливих аспектів життя суспільства. Світоглядна думка того часу вказала на багато проблем, понять, які довгий час залишались поза сферою особливого значення. Просвітники здійснили прорив в людському пізнанні, визначивши ключові потреби людини, що залишаються досить актуальними і сьогодні.

Сучасні тлумачення, бачення та усвідомлення поняття рівності, щастя та свободи можна прослідкувати в працях філософів, істориків та політологів.

Якщо розглядати поняття щастя, то тут варто зазначити, що щастя – виключно суб'єктивне відчуття, переживання кожної людини. Поняття щастя є однією з центральних тем обговорення в сучасному історичному, філософському дискурсі. Окреме дослідження феномену щастя являє собою праця польського філософа В. Татаркевича [3]. Автор розкриває основні етапи еволюції поняття, сприйняття та розуміння на основі аналізу світоглядних позицій попередників. Дослідник вважає, що за змістом щастя можна розглядати в двох вимірах, як реальне та ідеальне. Щастя простіше визначити ідеально, так як неможливо знати точно, де мінімум задоволеності, але можливо окреслити максимум. Щастя – це радість, чи задоволення? На це питання намагалися знайти відповідь ще в часи античності, розвивали просвітники та дискутують сучасники.

В просвітників ми зустрічаємо різні точки зору на одне поняття щастя, кожному по-своєму близьке. Татаркевич пише, що в період Просвітництва щастя розглядали як єдність. Так, ми це можемо прослідкувати у працях філософів Руссо та Поупа. Руссо стверджував, що найбільше щастя – усамітнення, тобто знову ж таки єдність з самим собою [6]. Поуп в свою чергу зазначав, що єдність – це уміння розділити щастя з іншим, тобто щастя однієї людини це щастя всіх [1].

Татаркевич, пише, виникнення дискусій навколо поняття щастя пояснюється тим, що люди не можуть відрізнити щастя від задоволення, чи це тотожні стани перебування людини, чи це різні речі. Щастя, за філософом – це не просто задоволення, це те що ми можемо позитивно оцінити, а щаслива людина, та особа, яка радіє не безпідставно, маючи певні аргументи для пояснення свого стану. Більш того, щастя це значно триваліше емоційне переживання людини, ніж задоволення [5].

З цим поглядом філософа можна погодитися, адже щастя – це не просто задоволення, це найвища стадія радості, пік емоційного піднесення. Зокрема, Татаркевич з цього приводу наводить погляд Дж. Локка, який подає своє визначення щастя – це найвища точка задоволення, яка доступна людині.

Наступним не менш важливим чинником активного життя людини є розуміння своєї важливості, вагомості в суспільстві є захист власних прав. Для розгляду питання рівності варто звернутися до концепції справедливості Дж. Роуза висвітленій праці «Теорія справедливості» 1971 року [2].

Концепція справедливості Роуза дуже актуальна на сьогодні, адже вона фактично є продовженням роздумів Руссо щодо суспільної угоди: «Віднайти таку форму об'єднання, котра усією спільною силою забезпечувала б особистості та майну кожного з об'єднаних індивідів захист і покровительство, і завдяки котрій кожен, приєднуючись до всіх, підкорявся б, однак, лише самому собі і залишався б так само вільним, як і раніше» [5]. Відповідно проблему рівності вирішує суспільна угода, базуючись на правомірних засадах.

В концепції Роуза прослідковуються схожі сюжети про поняття свободи з Руссо, який зазначав, що людина народжується вільною, потім в процесі соціалізації вона втрачає свою свободу і тільки закон повертає їй природне право бути рівним серед інших, адже законодавство робить рівними всіх перед іншим через закон.

Фактично автор акцентує увагу на тих самих важливих постулати людського життя зафіксованих ще в Декларації незалежності США [4] та в Декларації прав людини на громадянина [5]. Ці документи яскраво засвідчують та обґрунтовують природне право кожної людини на життя, свободу, щастя та провідну роль народу в обранні уряду-як виконавця та гаранта цих прав.

З цього приводу Роуз пише: «І політичні партії не є просто виразниками інтересів своїх груп перед урядом; для того, щоб заручитися достатньою підтримкою для приходу до влади, вони повинні відстоювати будь-яку концепцію суспільного блага» [2]. Тут доречно провести паралель з Декларацією незалежності США, в якій зазначалось: «Уряд встановлюються між людьми, щоб забезпечити ці права, а справедлива влада урядів походить від згоди тих, ким вони урядують» [4]. Тут прослідковується важливий зв'язок громадянина та провладних інституцій.

Коли суспільство віддає свою свободу в державні руки, воно все ж таки може і регулювати цю свободу законним шляхом: «Всі громадяни повинні мати рівне право брати участь у конституційному процесі і визначати його результат, коли встановлюються закони, яким вони повинні підкорюватися. Справедливість як чесність починається з ідеї про те, що, коли загальні принципи необхідні і вигідні всім, вони повинні вироблятися з точки зору вихідної ситуації рівності, яка визначається відповідним чином, у якій кожен індивід належно представлений» [2].

Іншою важливою сферою громадянського суспільства є поняття публічної сфери. Основоположником поняття «публічна сфера» є німецький філософ та соціолог Ю. Хабермас [6], який зазначає, що визначну роль становленні публічної сфери в період Просвітництва зіграв розвиток періодичного друку та

книгодрукування. Вже тоді, люди в XVIII столітті стали зустрічатися в кав'ярнях, салонах, як головних осередках, куди люди приходили, щоб обговорити газетні публікації, присвячені насущним проблемам. Саме це соціальне середовище і стало потенційною основою для виникнення опозиції, яка, з властивим їй критичним ставленням до існуючої влади, стала ключовим чинником у формування західної демократії сучасного типу.

Якщо в період Просвітництва ми можемо прослідкувати тільки зародження практик публічної сфери у вираженні політичних, культурних обговорень в салонах, кав'ярнях, то наразі ця тенденція активно розвивається, додаючи в свій асортимент сучасні місця публічної сфери – мережа Інтернет, телебачення, радіомовлення тощо.

Розвинена публічна сфера є одним із компонентів громадянського суспільства, адже саме вона дозволяє всім членам суспільства інтегруватися в політичне життя. Інформаційні технології кінця XX – початку XXI століття досягли свого апогею у вигляді створення нового соціального простору – мережа Інтернет. Публічна сфера в Інтернеті дозволяє вільно висловлювати свою думку, приймати участь в обговоренні кожній людині, незалежної від її соціального статусу, вікової категорії. Це говорить про масовий характер панування публічної думки в мережі Інтернет.

Віртуальна площина є джерелом функціонування публічної сфери на високому глобальному рівні. Звичайно, такі переваги у вільному висловлюванні своїх громадянських позицій дають змогу багатьом людям самовдосконалюватися, обмінюватися корисним думками на транснаціональному рівні. Інтернет об'єднує спільноти, які виражають не тільки загальноприйняті, але й опозиційні точки зору до тих чи інших процесів, подій, явищ тощо.

Отже, можна визначити, що з плином часу світоглядні позиції філософів щодо поняття щастя нівелюють, змінюються, розширюються. Проте це поняття і надалі постійно залишається своїм, особистим та найкращим.

Ідеї Руссо та ключових документів Просвітництва – Декларація незалежності США та Декларація людини та громадянина були фундаментальними, основоположними для розуміння людини її природнього права бути вільною і з часом це знаходить своє вираження, продовження в суспільній угоді, яка актуальна і сьогодні.

Термін «публічна сфера» введений Ю. Хабермасом для пояснення нового інформаційного простору в кав'ярнях та салонах в XVIII століття є важливим здобутком для аналізу сучасних соціальних практик спілкування та обговорення питань. На даний момент домінуюче місце в публічній сфері займає мережа Інтернет – як осередок вільного вираження своєї громадянської позиції. Завдяки децентралізації, непідконтрольній державі сфері Інтернет набуває великої популярності і робить зручним та легким спілкування та публікацію гострих суспільних проблем.

Список використаних джерел:

1. Поуп А. Опыт о человеке. – М., 1988. – 237 с.
2. Роулз Д. Теория справедливости. Новосибирск. – 571 с.

3. Татаркевич В. О счастье и совершенстве человека. – М., 1981. – 368 с.
4. Декларація незалежності США 1776 р.
5. Декларація людини та громадянина 1789 р.
6. Руссо Ж.-Ж. Исповедь; Прогулки одинокого мечтателя; Рассуждение о науках и искусствах; Рассуждение о неравенстве. – М., 2004. – 886 с.
7. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або принципи політичного права. – К., 2001. – 349 с.
8. Хабермас Ю. Структурная трансформация публичной сферы. – М., 1989. – 276 с.

Бренкач Я.С.

докторант,

Ряшівський університет, Республіка Польща

ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК МАРКА АВРЕЛІЯ

Марк Аврелій (Маркус Аніус Катіліус Северус) народжений 26.04.121 року н. е. в Римі. Походив із дуже заможної і в той же час впливової родини з Іспанії. Після смерті батька і нетривалого перебування з дідом залишається під опікою своєї матері, і саме вона вплинула на духовний розвиток майбутнього імператора-філософа. Окрім цієї найближчої особи, важливу роль у формуванні характеру і політичних поглядів Марка Аврелія здійснив його дід (дворазовий консул), який наймав найкращих виховників для нього, оскільки вважав, що на хорошій освіті не можна економити. Можна щонайменше перерахувати таких відомих викладачів як Аполлоній, Максимус, Ірод Аттик, Фронтон, Юній Квінт Рустик.

Великий вплив на долю імператора-філософа мало знатне походження, тому що його тітка була дружиною імператора Антоніна Пія, який, ймовірно, за порадою тодішнього імператора Адріана усиновляє Марка Аврелія.

І це під впливом свого прийомного батька він культивує в собі деякі позитивні риси характеру, такі як ніжність, твердість, байдужість до почестей, працьовитість, наполегливість, справедливість, товаристськість, доступність, терпіння, смиренність, тверезість, врівноваженість, задоволеність від невеликого, ввічливість, небажання до швидких змін, стриманість, розуміння того, що ви можете жити в палаці без охоронця, гарного вбрання, розкоші, криків вітання і лестошів.

Аналізуючи духовне зростання Марка Аврелія, а саме розвиток, який розуміється в психічному, моральному, етичному, інтелектуальному аспектах, слід підкреслити, що здійснення філософії у виконанні стоїків та інших філософів – це практикування певних духовних вправ. Ці вправи дозволяють формувати душі так, що вони мають психологічне значення. Марк Аврелій розвиває свої духовні вправи відповідно до конкретного методу.

Його філософія є по суті перетворенням пережитого досвіду. На думку стоїків, людина є мікрокосмосом Всесвіту, зменшеним виразом Всесвіту. Людська душа відповідно до цієї концепції є частиною душі світу.